

9.10.2017

EOAK/3430/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

ESITUTKINTAPÄÄTÖKSEN TEKEMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli sitä, ettei hänen poliisille ilmoittamassa perätöntä lausumaa koskevassa asiassa nostettu syytettä. Tutkimatta jättämisestä oli hänen mukaansa päätetty Hämeen poliisilaitoksella, mutta sitä ei ollut tehty kirjallisesti.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelija osti vuonna 2009 kiinteistön. Kesällä 2013 kantelija reklamoi kaupan kohteen kunnosta myyjälle. Kun asia ei edennyt sovinnollisesti, kantelija vei asian oikeuteen. Asiaa käsiteltiin Kanta-Hämeen käräjäoikeudessa ja Turun hovioikeudessa. Hovioikeuden marraskuussa 2015 antamalla tuomiolla kauppa purettiin, kauppahinta palautettiin kantelijalle ja myyjä velvoitettiin korvaamaan hänen oikeudenkäyntikulunsa.

Kantelija teki 1.12.2015 poliisille henkilökohtaisesti rikosilmoituksen, johon on kirjattu, että hän pyytää tutkimaan ovatko myyjä tai tämän veli (jota kuultiin todistajana sekä käräjä- että hovioikeudessa) syyllistyneet johonkin rikokseen talokauppaa koskevassa asiassa tai asian oikeuskäsittelyssä. Perusilmoitukseen kirjattiin rikosnimikkeiksi törkeä petos ja perätön lausuma tuomioistuimessa.

Kantelijaa kuulusteltiin kahdesti asiassa. Molemmissa kuulusteluissa on käsitelty sekä itse kiinteistökauppaa että myyjän veljen todistajanlausumia. Kantelija on muun muassa todennut, että perätön lausuma on tapahtunut 23.9.2015 hovioikeudessa.

Asian tutkinnanjohtajana toimineen rikoskomisario A:n mukaan perätön lausuma tuomioistuimessa ei "selvitysten mukaan voinut olla oikea nimike". Hän kertoo, että asiassa konsultoitii myös kihlakunnansyyttäjä B:tä ja selvitysten jälkeen päädyttiin siihen, että asia tutkitaan törkeänä petoksena. Tämän mukaisesti myös ilmoitusta "päivitettiin" niin, että epäillyn rikoksen nimikkeenä oli vain törkeä petos, joka A:n mukaan oli ainoa rikos, jota oli syytä epäillä tapahtuneen.

Asiassa kuultiin kantelijan lisäksi todistajia sekä myyjää törkeästä petoksesta epäiltynä. Esitutkintapöytäkirja (jonka kansilehdelle oli epäillyksi rikokseksi merkitty törkeä petos) valmistui syyskuussa 2016. Kihlakunnansyyttäjä C teki maaliskuussa 2017 päätöksen jättää syyte nostamatta, koska epäillyn rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut. Hänen mukaansa asiassa on pikemmin kyse epäilystä perusmuotoisesta petoksesta kuin törkeästä petoksesta. Petoksen syyteoikeus vanhenee viidessä vuodessa epäilystä teosta. Kantelija oli tehnyt asiassa syyttämispyyntönsä vasta joulukuussa 2015 eli yli viisi vuotta kiinteistökaupasta.

3.2 Kannanotot

Oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Oikeusasiamiehellä on harkintavaltaa sen suhteen, mihin toimenpiteisiin kantelu antaa aihetta.

Kantelussa ei ole kyse kihlakunnansyyttäjä C:n päätöksestä olla nostamatta syytettä. Totean myös, että käytettävissäni olevan selvityksen perusteella en katso olevan aihetta selvittää tai ottaa kantaa muuta kuin tutkinnanjohtajana toimineen rikoskomisario A:n menettelyyn. Tältä osin totean seuraavaa.

Rikosilmoituksen ja kantelijan kuulustelujen perusteella on kiistatonta, että hänen käsityksensä mukaan myyjän veli ei ollut pysynyt totuudessa todistajana oikeudessa kuultaessa ja että kantelija piti tätä perättömänä lausumana. Esitutkintalain mukaan poliisin on kirjattava ilmoitus, jos sille ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi. Ratkaisevaa on ilmoittajan käsitys. Poliisin on siis tullut kirjata (myyjän menettelyn lisäksi) myös perättömästä lausumasta ilmoitus – tässä tapauksessa näin tehtiin ja perusilmoitukseen kirjattiin kaksi epäiltyä rikosta. Tämä on täysin tavanomaista.

Sen jälkeen, kun perätöntä lausumaa koskevasta asiasta on kirjattu ilmoitus, on tullut harkita, onko myös tästä asiasta aloitettava esitutkinta.

Esitutkintain 3 luvun 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Kaikki ilmoitukset eivät siis automaattisesti johda esitutkintaan, koska laki jättää esitutkintaviranomaiselle harkintavaltaa.

Tässä tapauksessa rikoskomisario A on selvityksensä mukaan päätenyt siihen, ettei ollut syytä epäillä perätöntä lausumaa tuomioistuimessa, ja tämän vuoksi esitutkintaa ei tältä osin toimitettu.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaan

Esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin tai 10 §:n nojalla sekä päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätöksestä on ilmentävä:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset;
- 3) asia;
- 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset;
- 5) päätöksen sisältö; ja
- 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Päätös annetaan esitutkinnassa läsnä olevalle asianosaiselle tai lähetetään postitse hänen ilmoittamaansa taikka muuten esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen. Päätös saadaan jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa kysymyksessä olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitus on annettava tai lähetettävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun selvittämisestä aiheutuvaa haittaa ei voi enää aiheutua.

Saadun selvityksen perusteella nyt on ollut kyse nimenomaan tutkinnanjohtajan päätöksestä olla toimittamatta esitutkintaa. Se, että asiasta on keskusteltu syyttäjän kanssa, joka A:n mukaan on ollut asiasta samaa mieltä, ei muuta tilannetta – kysehän ei ole ollut siitä, että syyttäjä olisi tehnyt esitutkinnan rajoittamispäätöksen. Tutkinnanjohtaja vastaa tekemistään päätöksistä. Tässä tapauksessa A:n on tullut huolehtia siitä, että, asianmukainen kirjallinen päätös esitutkinnan toimittamatta jättämisestä tehdään, kun hän on katsonut, ettei esitutkinnalle perättömästä lausumasta ollut perusteita.

A on siis menetellyt esitutkintalain 11 luvun 1 §:n vastaisesti, kun hän ei ole laatinut esitutkinnan toimittamatta jättämisestä kirjallista päätöstä poliisille ilmoitetun perättömän lausuman osalta. Tällaista päätöstä ei siis ole myöskään ole voitu kantelijalle toimittaa.

Kirjallisella perustellulla päätöksellä on monia eri tehtäviä. Esitutkintapäätösten osalta keskeisenä voidaan mielestäni pitää asianosaisten tarvetta saada tietää, miksi esitutkintaa ei toimiteta tai miksi se on lopetettu. Tässäkin tapauksessa kantelija kertoo jääneensä epätietoiseksi asiansa kohtalosta tältä osin.

Päätöksen perustelut mahdollistavat lisäksi ratkaisujen kontrolloitavuuden. Niillä on merkitystä myös ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta, sillä ratkaisija joutuu perusteluja kirjoittaessaan pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyyttä. Perusteluilla on merkitystä myös viranomaisen toimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta.

Lisäksi totean, että asianomistajan kannalta on huomattava, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:n mukaan asianomistaja saa itse nostaa syytteen rikoksesta vain, jos syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta taikka esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta taikka että se keskeytetään tai lopetetaan. Päätös siis avaa asianomistajan syyteoikeuden. Kirjallinen päätös on siis tältäkin kannalta tarpeen.

Nyt asiassa ei ole olemassa lain edellyttämää kirjallista päätöstä siitä, ettei esitutkintaa poliisille ilmoitettua perätöntä lausumaa koskevassa asiassa toimiteta. Pyydänkin Hämeen poliisilaitosta ilmoittamaan, onko tällainen päätös tehty vai onko asiassa päädytty johonkin muuhun ratkaisuun.

Koska asia on edellä todetusti vailla asianmukaista ratkaisua, en katso voivani ottaa kantaa niihin seikkoihin, joiden perusteella rikoskomisario A kertoo päätyneensä siihen, ettei asiassa ollut syytä epäillä perätöntä lausumaa tuomioistuimessa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen rikoskomisario A:n menettelystä hänen tietoonsa. Pyydän Hämeen poliisilaitosta 30.11.2017 mennessä ilmoittamaan, onko epäiltyä perätöntä lausumaa tuomioistuimessa koskevassa asiassa tehty lain edellyttämä kirjallinen päätös olla toimittamatta esitutkintaa vai onko päädytty johonkin muuhun ratkaisuun.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni A:lle ja poliisilaitokselle.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aiheutta.